

Duitsland valt Polen aan.
België mobiliseert 610.000 soldaten

OORLOGSKRANTEN

DEEL 9

Elke dag een uniek
document over WO II

Tekst: ERWIN VERHOEVEN
Fotoredactie: BART LEYE

«Mijn waarde medeburgers. Nabij ons is de oorlog uitgebroken»

Op 1 september 1939 valt Hitler, na een laatste aarzeling, Polen aan. Groot-Brittannië en Frankrijk komen deze keer hun engagementen na en verklaren Duitsland de oorlog. België mobiliseert en brengt een gigantisch leger op de been. Koning Leopold roept op tot eendracht.

Op 1 september 1939 vallen de Duitsers buurland Polen aan. Als alibi gebruikt het nazi-regime een zogezegde sabotageaanval van de Polen op het radiozendstation van Gleiwitz, vlak bij de grens. In werkelijkheid is die opgezet door de Duitsers zelf. Ze laten er enkele lijken achter: een gearresteerde Poolse gezinde boer en een paar gevangenen uit het concentratiekamp Dachau die ze in Poolse uniformen gestoken hebben. Maar het laat de Führer toe voor de Rijksdag de mythe in stand te houden dat de Duitsers slechts 'terugschieten'. Ondanks alle vooraf afgelegde stoere verklaringen over militaire bijstand aan Polen, duurt het ruim tweeënhalf dag eer Londen en Parijs Duitsland de oorlog verklaren. Groot-Brittannië doet dit na afloop van een ultimatum op 3 september om 11 uur 's ochtends, de Fransen nog zes uur later. Tot het laatste gaan her en der stemmen op om toch maar te onderhandelen. En eens de oorlog verklaard, blijft het daar ook bij. Echte militaire bijstand hoeven de Polen niet te verwachten.

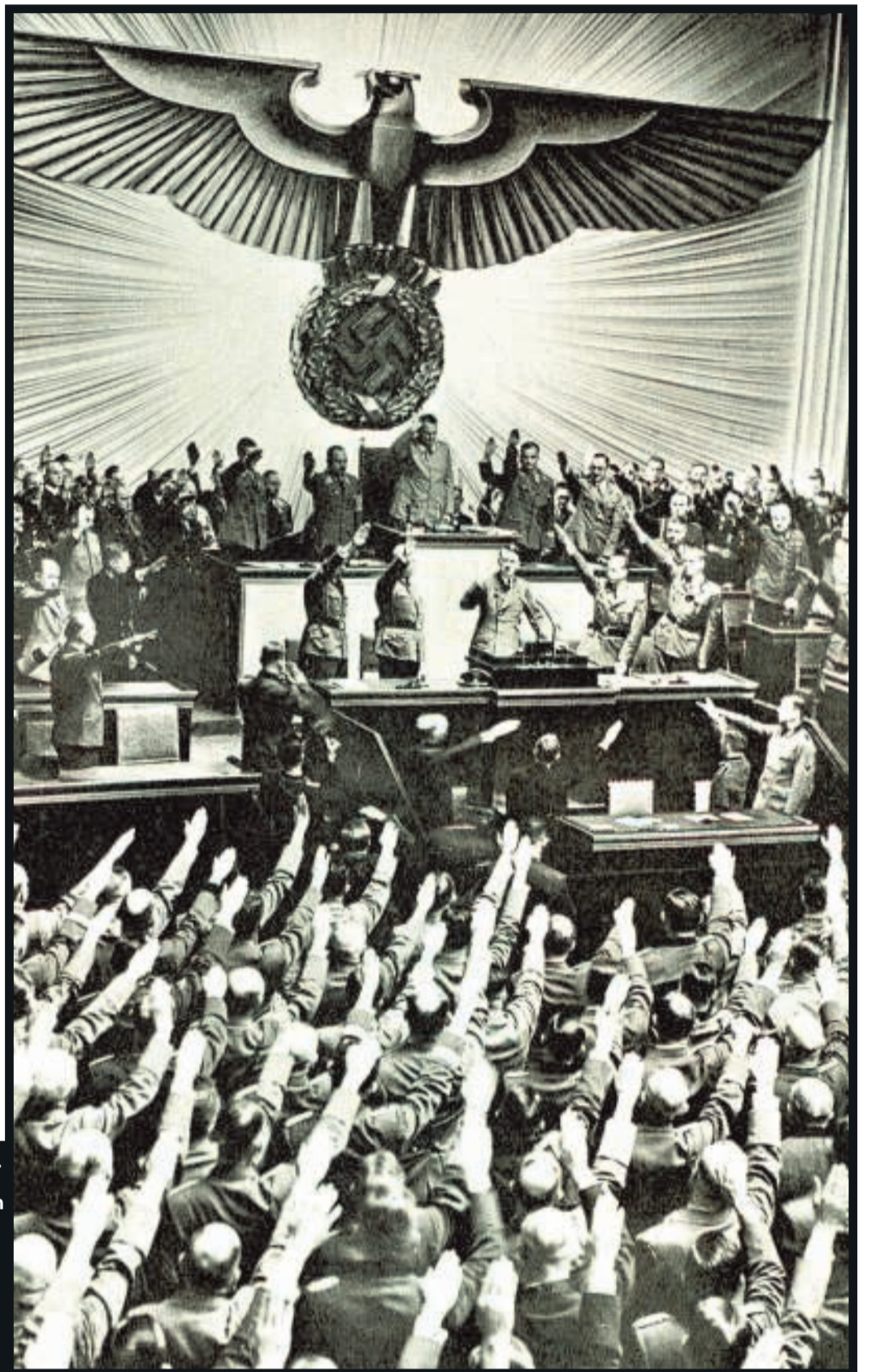
Ondertussen rollen de Duitsers over hen heen, met 53 divisies, 3.000 tanks en 2.000 vliegtuigen. De ouderwetse Poolse luchtmacht wordt op de grond vernield. Het vrij grote, maar strategisch fout opgestelde leger wordt van alle kanten – Oost-Pruisen, Pommeren, Silezië en het voormalige Tsjecho-Slowakije – aangevalen en is geen partij. De Polen hebben bovendien veel te laat gemobiliseerd. Pas op 30 augustus. Ze dachten twee weken de tijd te hebben om klaar te staan voor de grote slag om het centrum van het land. Een misvatting, in tijden van 'Blitzkrieg'. Half september al is de strijd beslecht. Op 17 september valt het Rode Leger in de rug aan om de buit te verdelen.

Nieuw plan

Te laat mobiliseren is iets wat het Belgisch leger deze keer alvast niet zal overkomen. Sinds de chaos van september 1938 is een nieuw mobilisatieplan uitgewerkt.

Op 26 augustus zijn de actieve regimenten al op oorlogsvoet gebracht. Daarmee zijn zes infanteriedivisies, een divisie Ardense Jagers, het Cavaleriecorps en de Grenswielrijders gevormd. Ook het Vliegwezen, de luchtafweer en de troepen die de forten bezetten worden meteen gemobiliseerd. Twee dagen later zijn de divisies van eerste reserve gemobiliseerd, die in het oosten van het land zullen opgesteld worden. Voor de andere gebeurt dat op 1 september. De oudste militieklassen (tweede reserve) worden pas in de loop van de maanden september, oktober en november opgeroepen. Het Belgisch leger telt dan 610.000 man. Dat is ongeveer 16% van de mannelijke bevolking en 46% van de mannen tussen 20 en 40 jaar. Een immense inspanning.

1 september 1939. Leden van de Reichstag groeten Hitler tijdens z'n toespraak. Duitsland is Polen binnengevallen, de Tweede Wereldoorlog is begonnen. Foto Kos

De rooms-blauwe regering van premier Hubert Pierlot wordt met vijf socialisten uitgebreid tot een regering van nationale eenheid – Spaak wordt opnieuw minister van Buitenlandse Zaken. De regering vraagt en krijgt bijzondere machten en kondigt meteen de neutraliteit af. De parlementaire mandaten worden verlengd voor de duur van de oorlog. Premier Pierlot verzoekt de koning om de eerste ministerraad van de nieuwe regering persoonlijk bij te wonen én een troonrede te houden in het parlement. Hij verwijst naar het historische voorbeeld van koning Albert in 1914. Er volgt een dubbele weigering. Leopold houdt het bij een radiotoespraak en een proclamatie tot het leger. Zijn entourage vreest heibel in het parlement en er zijn wrijvingen tussen de koning en zijn regering.

610.000 soldaten, dat is 16% van de mannelijke bevolking en 46% van de mannen tussen 20 en 40

Leopold had al op 24 augustus willen mobiliseren, maar hij kreeg die dag geen minister te zien. De bevoegde excellenties oordeelden namelijk dat er nog geen noodzaak was. De koning nam het niet

dat ze buiten hem om 'militaire beslissingen' namen.

In zijn radiorede legt Leopold de nadruk op de eendracht van het land. Dat is niet zo vreemd, want hij vreest problemen met de Vlaams-nationalisten en Vlaamse regimenten. «Nabij ons is de oorlog uitgebroken. Een tijd van economische, zedelijke en menselijke beproevingen breekt aan voor België. De veiligheid van het land is verzekerd. Ons machtig en tuchtvol leger houdt aan onze grenzen een waakzame wacht. Het land is voor lange tijd van voorraad voorzien. Laat ons het voorbeeld van onze soldaten volgen. Meer dan ooit is een eendrachtig en machtig België de onmisbare voorwaarde van onze veiligheid. Het heeft onze onafhankelijkheid gegrondvest. Het heeft in bedreigde uren die onafhankelijkheid gered. Het zal het behoud van de vrede verzekeren.»

Opperbevel zonder dekking

Op 3 september neemt Leopold persoonlijk het opperbevel van het leger op: «Ik ben er zeker van dat het zich in alle omstandigheden door zijn dapperheid en offervaardigheid het vertrouwen zal waardig maken dat de ganse natie erin stelt», zegt hij in een proclamatie tot de soldaten. Gesterkt door een juridische nota van zijn kabinetschef Louis Fredericq, zal Leopold dat opperbevel ook zeer letterlijk nemen. Namelijk: zonder dat voor zijn beslissingen een ministeriële tegenhandtekening vereist is. Toch is de koning in werkelijkheid niet de échte leider van de operaties. Dat is een man die verkiest in de schaduw te blijven: Leopolds militaire raadgever, generaal Raoul Van Overstraeten. «De intelligentste van al onze militairen», zou Paul-Henri Spaak over hem gezegd hebben. «Zijn ongeluk is dat hij dat zelf weet.»

De veiligheid van het land is verzekerd. Ons machtig en tuchtvol leger houdt aan onze grenzen een waakzame wacht

KONING LEOPOLD III
IN ZIJN RADIOTOESPRAAK

1 september 1939. Duitse troepen tijdens de inval in Polen. 53 divisies, 3.000 tanks en 2.000 vliegtuigen klaren de klus in goed twee weken. Foto Getty Images